

چگونگی هماهنگی تربیت و کرامت بخشیدن به کودک؛ تاکتیک «تغافل» چه می گوید؟

برای موفقیت در تربیت نسل جدید، والدین باید اصول کرامت بخشی را با شیوه های کاربردی و نوین تلفیق کنند. یکی از مهمترین اصول در این خصوص اصل اسلامی تغافل یعنی چشم پوشی آگاهانه است.

برای موفقیت در تربیت نسل جدید، والدین باید اصول کرامت بخشی را با شیوه های کاربردی و نوین تلفیق کنند. یکی از مهمترین اصول در این خصوص اصل اسلامی تغافل یعنی چشم پوشی آگاهانه است.

به گزارش خبرنگار مهر، شانزدهم مهرماه به عنوان روز ملی کودک در ایران شناخته می شود. این روز به مناسبت روز کودکان به عنوان یک رویداد در روزهای مختلف در کشورها و در سراسر جهان به منظور احترام به کودکان جشن گرفته می شود. یکی از مسائل مهم در ارتباط با نسل جدید، مسئله حفظ کرامت انسانی کودک و نوجوان است.

کرامت انسانی در جهان بینی اسلامی، ارزش ذاتی و موهبت الهی است که خداوند در آیه ۷۰ سوره اسراء به آن تصریح فرموده است: «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» ما فرزندان آدم را کرامت بخشیدیم. این کرامت، مبنای هرگونه تعلیم و تربیت موفق است و هدف از آن، ساختن شخصیتی با عزت نفس و خودباوری است تا فرد با کمال میل و آگاهی، مسیر سعادت را انتخاب کند. نظام تربیتی اسلامی، کرامت بخشی را بر پایه های مستحکمی استوار می سازد که با فطرت و نیازهای روانی کودک و نوجوان همسو هستند.

یکی از اصول مهم، اصل حفظ حرمت و شخصیت است. این اصل تأکید دارد که فرد، فارغ از میزان موفقیت یا ارتکاب خطا، دارای شأن و منزلت است. کرامت بخشی در این بعد، زیرساخت تربیت پذیری را فراهم می کند؛ زیرا فردی که تحقیر شده باشد، به راحتی در مقابل تربیت مقاومت می کند.

تکریم به این معناست که خطای فرزند را از شخصیت او جدا کنیم. هرگز نباید برای اصلاح یک رفتار غلط، هویت او را نشانه گرفت. تذکرات باید متمرکز بر عمل باشد، نه فاعل. کرامت ذاتی انسان زمینه ای برای پذیرش بندگی خداست. کسی که خود را حقیر بشمارد، به سختی می تواند خود را شایسته قرب الهی بداند.

اصل مهم دیگر اصل محبت و پیوند عاطفی (مهرورزی) است. محبت، محور اصلی ارتباط در خانواده ایرانی-اسلامی است. این اصل نه تنها یک دستور اخلاقی، بلکه یک روش تربیتی مؤثر است. امام صادق (ع) دوست داشتن فرزندان را از افضل اعمال برشمرده اند. محبت باید عملی، مشروط و کافی باشد. محبت زیاد می تواند لوس کردن و محبت کم می تواند زمینه انحراف و جذب محبت های کاذب بیرونی را فراهم کند. این محبت، بستر اعتماد را ایجاد می کند تا نوجوان در مواجهه با چالش ها، اولین پناهگاه را خانواده بداند.

اصل دیگر اصل تقوا و آگاهی است. در نگاه اسلامی، کرامت الهی به همه انسان ها اعطا شده، اما کرامت اکتسابی یعنی محبوبیت نزد خداوند تبارک و تعالی با تقوا و عمل صالح محقق می شود. لازم است به فرزندان بیاموزیم که گرچه ثروت و جایگاه اجتماعی می تواند احترام ظاهری به دنبال داشته باشد، اما کرامت حقیقی با ارزش های اخلاقی و معنوی نظیر صداقت، مسئولیت پذیری و پاک دامنی پیوند خورده است. این آموزش به او کمک می کند تا ملاک درونی برای ارزش گذاری خود داشته باشد، نه ملاک های متغیر اجتماعی.

چالش های والدین با نسل جدید

تفاوت های فکری، ارزشی و رفتاری بین والدین معمولاً نسل سنت گرا یا اوایل مدرنیته و فرزندان نسل دیجیتال و متأثر از جهانی شدن چالشی جدی به نام شکاف نسلی را در خانواده های ایرانی ایجاد کرده است. ورود تکنولوژی های ارتباطی جدید، تغییرات سریع اجتماعی و جهانی شدن، سبب ایجاد شکاف نسلی بین والدین و نسل جدید شده است. این چالش ها نیازمند بازنگری در شیوه های تربیتی سنتی و تکیه بیشتر بر اصل کرامت هستند

بعد چالش	ماهیت چالش	مثال رفتاری (والدین/فرزند)
ارزشی و هنجاری	اختلاف در مصادیق و هنجارهای دینی و اجتماعی (نه لزوماً ارزش های اساسی) و تفاوت در سبک زندگی	والدین: انتقاد از نوع پوشش یا انتخاب موسیقی فرزندان و به «غرب زدگی».

فرزند: بی علاقگی به مراسم های سنتی یا مذهبی و ترجیح فضاهای مجازی.		
والدین: مدام از «زمان ما» گفتن و مقصر دانستن گوشی هوشمند و اینترنت فرزند: در میان نگذاشتن دغدغه هایش به دلیل ترس از پرچسب درک نشدن.	ناتوانی والدین در درک دنایای دیجیتال و دایره واژگان جدید فرزند؛ عدم تمایل فرزند به گفتگوی عمیق	ارتباطی و شناختی
والدین تلاش می کنند مفهومی را در خانه نهادینه کنند اما رسانه ها و همسالان پیامی متضاد می دهند.	تضاد و دوگانگی فرهنگی بین خانه، مدرسه و جامعه (به ویژه رسانه) که فرزند را سردرگم می کند.	ناهماهنگی تربیتی

هرچند تحقیقات نشان می دهند که نسل جدید ایران همچنان به ارزش های کلان دینی مانند خدا، اخلاق و خانواده تا حد زیادی پایبند است، اما در هنجارها و شیوه های اجرا تفاوت های جدی وجود دارد. مثلاً ممکن است یک نوجوان قلباً خداپرست باشد، اما انجام مناسک دینی مثل نماز و حجاب را با قواعد سنتی نپذیرد. والدین باید درک کنند که نوع ابراز اعتقاد در این نسل، شخصی تر و کمتر تابع هنجارهای جمعی است.

چالش مرجعیت تربیتی و رسانه

با رشد رسانه های دیجیتال و شبکه های اجتماعی، مرجعیت والدین و مدرسه در تربیت کمرنگ شده است. فرزندان برای پاسخ به سؤالات خود، به همسالان یا منابع اینترنتی مراجعه می کنند که اغلب با ارزش های خانواده تضاد دارد. به عنوان مثال اگر والدین، صرفاً به محدود کردن ابزارهای دیجیتال بسنده کنند، نوجوان برای حل مسائل هویتی خود (که قبلاً از والدین می پرسید) به منابع پنهان و غیرقابل کنترل روی می آورد. این بی اعتمادی، ریشه کرامت بخشی را تضعیف می کند.

یکی از بزرگ ترین چالش ها، ناتوانی در همدلی و فقدان زبان مشترک است. والدین با «نگاه از گذشته» و فرزندان با «نگاه به آینده» به یکدیگر می نگرند و همین امر گفتگو را ناممکن می سازد. والدین اگر در هنگام بحث، با جملاتی مثل «ما اینقدر امکانات نداشتیم و موفق شدیم» یا «زمان ما این حرف ها نبود» ناخواسته دیوار می کشند و به طور ناخواسته، دغدغه های فرزند را بی ارزش جلوه می دهند که این عین تحقیر پنهان شخصیت اوست.

برای موفقیت در تربیت نسل جدید، والدین باید اصول کرامت بخشی را با شیوه های کاربردی و نوین تلفیق کنند. یکی از مهمترین اصول

در این خصوص اصل تغافل یعنی چشم پوشی آگاهانه است. این شیوه حکیمانه، برگرفته از سیره پیامبر اعظم (ص) ائمه اطهار (ع) است. تغافل یعنی والدین با وجود آگاهی از خطای جزئی فرزند، برای حفظ حریم و کرامت او، خود را به بی خبری بزنند. تغافل به معنای رها کردن و بی تفاوتی نیست، بلکه یک تاکتیک تربیتی است تا به فرزند فرصت اصلاح بدون دخالت و حفظ عزت نفس داده شود. اگر نوجوان هنگام بازیگوشی در خانه، لیوانی را بشکند و سریعاً برای جمع کردن آن اقدام کند، مادر به جای سرزنش و متهم کردن او به بی دقتی، فقط بگوید: «آفرین که سریع داری جمعش می کنی، حواست به دستت باشه.» و دیگر آن ماجرا را تکرار نکند. یکی از اصول دیگر مشارکت دادن و مسئولیت دهی است. احساس ارزشمندی از طریق ایفای نقش مؤثر در خانواده ایجاد می شود. واگذاری مسئولیت، در واقع اعطای کرامت عملی است. مسئولیت ها باید جدی و واقعی باشند. مسئولیت دادن به نوجوان در تصمیم گیری های کلان مثل انتخاب رشته، تعیین بودجه خرید خانه، یا برنامه ریزی سفر به او این پیام را می دهد که تو آنقدر بالارزشی که نظر تو برای آینده ما مهم است. می توان در هنگام خرید یک وسیله گران قیمت مانند خودرو یا لپ تاپ، نظر و تحقیقات نوجوان در مورد مدل ها و قیمت ها را جویا شوید و در حضور فروشنده، از دانش او تمجید کنید. حتی اگر تصمیم نهایی بر اساس بودجه تغییر کند، نقش او در تصمیم سازی حفظ شده است.

می توان به جای موعظه های یک طرفه، فضایی برای گفتگوی دوطرفه و پرسشگری انتقادی فراهم کنید. این روش، کرامت عقلانی فرزند را به رسمیت می شناسد. والدین باید مهارت گوش دادن فعال را بیاموزند. هدف از گفتگو نباید صرفاً اثبات حقانیت والدین باشد، بلکه درک دیدگاه فرزند است. اگر فرزند ایده ای مخالف شما دارد، به جای سرکوب، سؤال کنید: چرا اینطور فکر می کنی؟ دلایل تو چیست؟ وقتی نوجوان می گوید حجاب در دیدگاه من مثل دیدگاه شما نیست، به جای جبهه گیری و محکوم کردن، از او بپرسید: «میشه برام توضیح بدی چطور به این نتیجه رسیدی؟» و سپس بر اساس اصل کرامت و عزت نفس زن در اسلام گفتگو کنید تا درک او عمیق تر شود.

اما مواردی هم وجود دارد که با پرهیز آنان می توان کرامت کودک و نوجوان را حفظ کرد. تحقیر در جمع، آسیب زننده ترین ضربه به کرامت نوجوان است و می تواند منجر به پرخاشگری، انزوا و دروغگویی شود. حتی مقایسه او با همسالان یا خواهر و برادر که متأسفانه در فرهنگ عامه رایج است مصداق تحقیر است. اگر لازم است انتقادی وارد شود، حتماً با رعایت سه گانه کرامت انجام شود:

۱. در خلوت

۲. با زبان نرم و مودبانه

۳. متمرکز بر عمل و نه ذات فرد.

وقتی دانش آموز نوجوان نمره بدی می آورد، پدر به جای گفتن تو تنبلی، مثل فلانی نیستی، بگوید: من می دونم تو تلاش کردی. بیا با هم بررسی کنیم این نمره از کجا اومده و چطور می تونیم برای درس بعدی بهتر برنامه ریزی کنیم.

دیگر آنکه برای کرامت بخشی، باید احساسات فرزند را بپذیریم و آن ها را مسخره یا بی اهمیت جلوه ندهیم، حتی اگر برای ما غیرمنطقی باشد. نوجوان در دوره ای پرفراز و نشیب قرار دارد. احساسات او اعم از خشم، غم ناشی از شکست عشقی یا ناامیدی از یک بازی ویدیویی برای او واقعی است. پذیرش این احساسات به او می آموزد که تو حق داری احساس کنی. وقتی نوجوان از دست دوستش عصبانی است، مادر به جای بزرگش نکن، این که ناراحتی نداره، بگوید: می فهمم چقدر عصبانی هستی. واقعاً حق داری ناراحت باشی. چه کاری می تونیم انجام بدیم تا حالت بهتر بشه؟

کرامت بخشی به کودکان و نوجوانان در فرهنگ ایرانی-اسلامی، یک سرمایه گذاری بلندمدت است. با رعایت اصول تکریم و محبت و به کارگیری شیوه های هوشمندانه مانند تغافل، گفتگوی مشارکتی و مسئولیت دهی هدفمند، والدین می توانند چالش های شکاف نسلی را مدیریت کرده و نسلی از جوانان دارای عزت نفس، مسئولیت پذیر و متعهد به ارزش های اصیل را پرورش دهند. مهم ترین رمز موفقیت، تبدیل خانواده از محلی برای اعمال قدرت به فضایی برای تعامل محترمانه و امنیت عاطفی است.